

Saamenkieliset ja kulttuurinmukaiset palvelut Lapin hyvinvointialueella

19.9.2025

Mirja Laiti, palvelupäällikkö

Saamenkieliset ja kulttuurinmukaiset palvelut

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadinguovlu
Laapi pyereestváijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Lainsäädännöstä

- Kansallisessa lainsäädännössä saamelaisten oikeuden ytimen muodostaa perustuslaki.
- Saamen kielilaki turvaa perustuslaissa säädettyä saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.
 - Saamen kielilakia sovelletaan myös Lapin hyvinvointialueen toiminnassa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

- Lapin hyvinvointialueella on järjestämislain nojalla erityisvastuu saamenkielisten palveluiden kehittämisen tukemisesta koko maassa.
- Lapin hyvinvointialueen strategiassa yhtenä vaikuttavuustavoitteena on saamenkielisen väestön kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen hyvinvointialueen toiminnassa.

Saamenkielisten palveluiden rahoitus

- Perusrahoituksesta osa määräytyy alueen saamenkielisten asukkaiden määrän perusteella, vuonna 2026 3,5 Meur/vuosi.
- STM myöntämä, Saamelaiskäräjien jakama valtionavustus saamenkielisen henkilöstön palkkoihin 562 000 e/vuosi.
 - Määräraha säilynyt samana jo vuosikautia
 - 19 toimintoa tällä rahoituksella
- Saamen kielilain mukainen valtionavustus (tulkkaus, käännökset, saamea opiskelevien sijaiskulut) noin 60 000 euroa/vuosi
- Lisäksi hyvinvointialueen hankkeisiin haetaan tapauskohtaisesti saameresursseja, jotta saamenkielisten palveluiden kehittäminen etenee rinnakkain suomenkielisten palveluiden kanssa eikä siiloudu.

Saamenkielisten palveluiden kehittämisen vastuuyksikkö

- Materiaalipankki, digipalveluiden kehittäminen
- Osaamisen kehittäminen; kieleen ja kulttuuriin liittyvät osaamistarpeet
- Rahoitushaut; valtionavustukset ja hankkeet
- Saamen kielen lautakunnan toimintaan liittyvät asiat
 - Vuosikertomus, toimenpide-esitykset, lausunnot ym.
- Käännös- ja tulkkaustoiminta
- Saamenkielinen viestintä
- Yhteistyö saamelaiskäräjien kanssa; 9 § mukainen neuvotteluprosessi
- Kehittämispäällikkö, kaksi asiantuntijaa ja kielityöntekijää sekä projektityöntekijät

Saamenkielisten palveluiden järjestäminen

- Saamenkielisten ja –kulttuurinmukaisten palveluiden palvelupäällikkö
- Poikkihallinnollinen työskentely vastuualueena kaikki sotepalvelut ja kaikki asiakasryhmät
- Huolehtii yhdessä saamepalveluiden kehittämisen vastuuyksikön kanssa siitä, että lainsäädännölliset vaatimukset ja strategiaan asetetut tavoitteet täyttyvät
- Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden suunnittelu, koordinointi, organisointi ja järjestäminen.

Yhdistyminen vuonna 2026

- Saamenkielisten palveluiden kehittäminen ja järjestäminen yhdistyvät yhdeksi vastuuyksiköksi
 - Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden yksikkö -> toiminta jänitevöityy ja tulee näkyvämmäksi.
- Ensimmäisessä vaiheessa yksikköön siirtyy STM:n valtionavustuksella työskentelevä henkilöstö, Uvja, Karigasniemen palvelutalo
- Edelleen poikkihallinnollinen työ jatkuu.

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu

Laapi pyereestvaljeemkuávlu

Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Saamenkielinen palvelupolku

- Tavoitteena saamenkielisen palvelupolun rakentaminen ja käyttöönotto kaikissa sote-palveluissa
- Palvelupolku on palvelun käyttäjän näkökulmasta saamenkielinen
 - Mahdollistetaan saamenkieliset palvelut niitä haluaville
 - Edellyttää riittävästi saamenkielisiä työntekijöitä ja/tai riittäviä tulkkauspalveluita.
- Organisaation ja rakenteiden näkökulmasta saamenkielinen henkilöstö toimii sekä saamenkielisten että suomenkielisten asiakkaiden parissa
 - Luontainen saamen tai suomen kielen käyttäminen asiakkaan tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

Ensimmäisinä vuosina

- Palvelupolkutyö keskittynyt saamelaisalueen perustason palveluihin
- Vuosittain selvitys saamenkielisen henkilöstön määrästä ja saamen kielen koulutustarpeista
 - Nyt töissä noin 100 saamenkielistä työntekijää = 1,25 % Laphan henkilöstöstä
 - Noin 300 ilmoittanut olevansa kiinnostunut saamenkielen ja kulttuurin opinnoista.

Koulutusyhteistyö

- Oulun yliopiston Giellas-instituutti
 - Saamen kielten ja kulttuurin koulutuksia
- Lapin ammattikorkeakoulu ja Oulun diakonia-ammattikorkeakoulu
 - Saamen kulttuurin koulutuksia
- Saamelaisalueen koulutuskeskus
 - Saamen kielten ja kulttuurin koulutuksia

Erityisiä saamenkielisiä ja kulttuurinmukaisia palveluita

- Kylätyöntekijäpalvelu alkanut vuonna 2002 Utsjoella ja Inarissa. Vuonna 2024 laajentunut myös Enontekiölle ja Vuotsoon.
 - Toiminnan tavoitteena on tukea ja auttaa saamelaisia ihmisiä omakielisen ja kulttuurisen tuen avulla kotona selviytymisessä.
 - Toiminta perustuu saamelaiskulttuuriin, asiakkaan kanssa yhdessä tekemiseen ja saamenkieliseen työskentelyyn
- Inarinsaamenkielinen psykogeriatrinen sairaanhoitaja
 - Toimii Etelä-Inarin alueella. Tarvetta olisi kaikissa saamelaisalueen kunnissa.
 - Hoitaa kokonaisvaltaisesti asiakkaan; sekä fyysiset että psyykkiset tarpeet
- Saamelaisalueen yhteinen kotihoidon palveluohjaaja ja perheohjaaja vuodesta 2024 alkaen.

Erityisiä ilonaiheita

- Pohjoissaamenkielistä puheterapiaa saatavilla Inarissa, Utsjoella ja Rovaniemellä (2 puheterapeuttia)
 - Etäpuheterapiaa kehitetään
 - Lisäksi kaksi pohjoissaamenkielistä henkilöä opiskelemassa
- Pohjoissaamenkieliset neuvola- ja kouluikäisten psykologipalvelut toteutuvat Utsjoella, Inarissa ja Enontekiöllä (2 psykologia)
- Enontekiöllä ja Utsjoella on saamenkielinen terveystieteiden lääkäri ja Inarissa on yksi opiskelemassa

Karigasniemen palvelutalo

- Lapin hyvinvointialueen aluehallitus nimennyt saamenkieliseksi yksiköksi.
- Aloittanut toimintansa 4.3.2024
- Tarjoaa saamenkielistä, ympärivuorokautista palveluasumista ikääntyneille
- Toiminta on saamelaiskulttuurilähtöinen ja palvelutalossa arkikieli on pohjoissaame
 - Lähes kaikki asukkaat ovat saamenkielisiä ja henkilöstöstä noin puolet ovat saamenkielisiä
- Pihapiirin rivitaloon on mahdollisesti tulossa saamelaisalueen etäturvakoti

Haasteita

- Palveluita pystytään järjestämään vain osittain järjestämislain ja kielilain tarkoittamalla tavalla.
 - Yhdenvertaisuus toteutuu toistaiseksi heikosti.
- Erilaisissa palveluissa on vain yksittäisiä saamenkielisiä työntekijöitä - > haavoittuvuus.
- Koulutushalukkuutta on, mutta valtion avustus niukkenee koko ajan.
- Laajassa Lapin maakunnassa etäisyydet pitkiä, joka vaikeuttaa liikkuvien palveluiden kehittämistä ”yhdessä päivässä ehtii vähemmän”
 - Etäpalveluita kehitetään koko ajan, mutta lähipalvelut tulee myös turvata.

Yhteenvedo

- Saamenkielisten palveluiden järjestäminen noudattaa samoja strategisia linjoja kuin hyvinvointialueen toiminta muutenkin
- Saamenkielistä henkilöstöä edelleen liian vähän; inarin- ja koltansaamenkielisiä vain muutama
- Pyritään nykyresurssin vaikuttavaan ja kustannustehokkaaseen työhön kohdentamalla työntekijöiden osaamista oikein

Yhteinen asia

- Saamenkieliset palvelut ovat osa hyvinvointialueen normaalia palvelutuotantoa.
- Kehittäminen on yhteistyötä – kukaan ei voi kehittää palveluita yksin.
- Tarvitsemme yhteisen tahtotilan siitä, miten kussakin palvelussa palvelunkäyttäjän kielelliset ja kulttuuriset oikeudet saadaan toteutettua.

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjuinguovlu

Laapi pyereestvaljeemkuávlu

Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Johtoajatuksena koko ajan: Millä toimenpiteillä saamenkieliset potilaat/asiakkaat ja saamenkielinen henkilöstö kohtaavat?

- Asiakasnäkökulma: Saamelaisille saamenkieliset ja –kulttuurinmukaiset palvelut.
-> Strategian tavoitteet ja lainsäädännön vaatimukset tulee täyttyä.
- Henkilöstönäkökulma: Kielitaito säilyy aktiivisena ja rikkaana vain sitä käyttämällä.
- Työnantajanäkökulma:
 - Kielikoulutukset ja kielilisän maksaminen edellyttävät aktiivista saamenkielen käyttämistä työssä.
 - Resurssien kohdentaminen oikein.

Giitu!

